

Sygn. akt III CZ 53/14

POSTANOWIENIE

Dnia 9 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. K.
przy uczestnictwie M. R. o wpis hipoteki przymusowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 grudnia 2014 r.,
zażalenia uczestniczki
na postanowienie Sądu Okręgowego w K.
z dnia 16 września 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 16 września 2014 r. Sąd Okręgowy w K. na skutek apelacji wnioskodawcy uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w B. z 28 lipca 2014 r. i przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania sprawę o wpis hipoteki przymusowej. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd Rejonowy na podstawie dokumentów dołączonych do wniosku i znajdujących się w aktach księgi wieczystej nieprawidłowo przyjął, jakoby niedopuszczalne było wpisanie hipoteki przymusowej na rzecz wierzyciela – A. K. do księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, w której jako właściciel ujawniona jest tylko uczestniczka – M. R., w warunkach gdy podstawą tego wpisu był akt notarialny, w którym oświadczyła ona, że w czasie trwania małżeństwa kupuje nieruchomość ze środków z jej majątku osobistego. Zdaniem Sądu Okręgowego, istota sprawy wymaga ustalenia, czy nieruchomość, dla której prowadzona jest w Sądzie Rejonowym w B. księga wieczysta nr [...] należy do majątku osobistego uczestniczki, czy też stanowi majątek wspólny M. R. i D. R., przeciwko któremu wnioskodawca uzyskał tytuł wykonawczy zaopatrzony następnie klauzulą wykonalności także przeciwko uczestniczce z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku wspólnego.

W zażaleniu od orzeczenia z 16 września 2014 r. uczestniczka zarzuciła, że zapadło ono z naruszeniem przepisów postępowania, to jest: - art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z 397 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez nieuzasadnione uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego wskutek błędnego uznania, iż doszło do nierozpoznania istoty sprawy; - art. 233 k.p.c. w zw. z 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez niewłaściwą ocenę dowodów; - art. 686⁸ § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez wyznaczenie granic rozpoznania sprawy szerzej niż na to wskazuje treść wniosku, dokumentów dołączonych do wniosku i treść księgi wieczystej.

Uczestniczka wniosła o uchylenie zaskarżonego postępowania i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od wnioskodawcy na jej rzecz kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Obowiązujący model postępowania cywilnego zakłada, że druga instancja jest instancją merytoryczną, w ramach której rozpoznanie sprawy powinno nastąpić *ex novo* i prowadzić do wydania rozstrzygnięcia kończącego spór między stronami. Takie podejście do zakresu rozpoznania i orzekania w postępowaniu apelacyjnym znajduje potwierdzenie w orzecznictwie. W uchwale składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania.

Zgodnie z art. 386 § 2 i 4 k.p.c. uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed tym sądem i zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć skontrolowaniu, czy zostało ono prawidłowo wydane w jednej z wymienionych wyżej sytuacji.

Środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przy całej swojej specyfice, pozostaje zażaleniem i nie służy ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, a mianowicie tego, co w świetle zgłoszonego żądania i jego podstawy faktycznej stanowiło przedmiot postępowania, lecz jedynie ocenia, czy okoliczności powołane przez sąd drugiej instancji jako przyczyny wydania orzeczenia kasatoryjnego są tymi, które w świetle art. 386 § 4 k.p.c. usprawiedliwiały jego wydanie, zamiast - co powinno być regułą - orzeczenia reformatoryjnego.

Jeżeli postanowienie Sądu Rejonowego zostało uchylone z powodu nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji, a na tę przesłankę

wskazał Sąd Okręgowy w zaskarżonym orzeczeniu, to rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo rozumiał to pojęcie oraz czy jego merytoryczne stanowisko w sprawie uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji.

Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań wniosku i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego, czy błędów w związku z subsumpcją ustalonych faktów pod normę materialnoprawną. Przez pojęcie „nierozpoznania istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. należy rozumieć nierozstrzygnięcie o żądaniach stron, czyli niezafatwienie przedmiotu sporu. Wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna tego zwrotu pozwala na przyjęcie, że wszelkie inne wady rozstrzygnięcia, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości), nie uzasadniają uchylenia postanowienia co do istoty sprawy i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Tego rodzaju braki w postępowaniu dowodowym i uchybienia prawu materialnemu popełnione w procesie subsumpcji powinny być w systemie apelacji pełnej zafatwane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12).

W uzasadnieniu postanowienia z 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12, po przeanalizowaniu stanowiska nauki i orzecznictwa, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nierozpoznania istoty sprawy nie można wiązać z pominięciem rozpoznania części roszczeń lub wydania orzeczenia tylko co do części zgłoszonego żądania. Ma ono miejsce w sytuacji, gdy sąd nie orzekł o istocie sprawy, gdyż niezasadnie uwzględnił zarzut braku legitymacji czynnej lub biernej, zarzut przedwczesności roszczenia, przedawnienia lub prekluzji dochodzonego roszczenia albo nie rozpatrzył zarzutu zmierzającego do oddalenia wniosku. Do nierozpoznania istoty

sprawy nie dochodzi natomiast w razie nieuwzględnienia wniosku z przyczyn merytorycznych, spowodowanych przyjęciem, chociażby na skutek błędnej oceny sądu, że nie zostały spełnione przesłanki zawarte w normie materialnoprawnej warunkujące udzielenie wnioskodawcy ochrony prawnej. Zakwestionowanie przez sąd odwoławczy poglądu prawnego sądu pierwszej instancji co do podstawy prawnej rozpoznawanego roszczenia nie oznacza, że sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98, OSNP 2000, nr 12, poz. 483).

W niniejszej sprawie rozważania Sądów obu instancji dotyczą tego samego roszczenia mającego źródło w stosunku prawnym ukształtowanym tymi samymi oświadczeniami woli stron i pozostałymi elementami stanu faktycznego, różne jednak zinterpretowanymi przez oba Sądy. Wobec tego, wbrew odmiennemu stanowisku Sądu Okręgowego, nie ma podstaw do przyjęcia, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy. Jeśli Sąd Okręgowy prezentuje w sprawie inny pogląd na sposób, w jaki należało wyłożyć i zastosować prawo materialne, to władny jest we własnym zakresie odmiennie ocenić zasadność wniosku.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 394¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z 394¹ § 3 i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.